

A 2062/5

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK

DER
NEDERLANDEN,

BREINGEBRAGT

DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

VIJFDE DEEL.

H.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN.

1844.

Leeuwarden, kant. en 1 u. O. van *Holwerd*, bij *Ternaard*, aan den Heerenweg.

Thans is het, binnen de oude, breede grachten en hoven, een vernieuwd landhuis, dat, met de daartoe behoorende gronden, eene oppervlakte beslaat van 5 bund. 37 v. r. 41 v. ell., en in eigendom bezeten en bewoond wordt door den Heer JAN KLAASEZ., Notaris en Secretaris der grietenij West-Dongeradeel.

HERWIJNEN, gem. in den *Tielervaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen* (8 k. d., 22 m. k., 8 s. d.); palende N. aan de gem. *Asperen*, O. voor een klein gedeelte aan de gem. *Deyl*, en voorts aan de gem. *Hellouw*, Z. aan de *Waal*, W. aan de gem. *Vuren-en-Dalem* en de gem. *Heukelum*.

Deze gem. bestaat uit de heerl. *Herwijnen*, den *Polder-van-Asperen-bezuiden-de-Lingen-en-Zuider-Lingedijk* en de *Uiterwaarden-van-Herwijnen-tegen-de-Waal*. Zij beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 2535 bund. 24 v. r. 62 v. ell., waaronder 2105 bund. 16 v. r. 45 v. ell. belastbaar land; telt 548 h., bewoond door 581 huisgez., uitmakende eene bevolking van ongeveer 1900 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, handel in vee, aardappelen, haver enz. Ook heeft men er twee dubbele steenovens, vroeger bestond hier nog een derde steenoven, welke in het jaar 1811, wegens bezanding, afgebroken is.

De Herv., die hier ongeveer 1800 in getal zijn, onder welke 570 *Ledematen*, maken eene gem. uit, welke tot de klass. van *Bommel*, ring van *Tuil*, behoort. De eerste, die in deze gem. het leeraarambt heeft waargenomen, is geweest *Johannes Godefridus Coxius*, die in het laatst der zestiende eeuw herwaarts kwam, en in 1610 naar *Brandwijk* c. a. vertrok. *Herwijnen* en *Hellouw* zijn tot aan 1668 te zamen vereenigd geweest, doch, in dat jaar gescheiden, evenwel in 1671 wederom vereenigd, zoo als zulks op het arr. *Hellouw* omstandiger is opgegeven. Het beroep is eene collatie van den *Ambachtsheer*.

De *Afgescheidenen*, van welke men er 200 telt, maken eene gem. uit, welke in het jaar 1842 erkend is, doch nog geen eigen *Predikant* heeft. — De 10 R. K., welke hier wonen, worden tot de stat. van *Varik* gerekend. — De *Isr.* die er 25 in getal zijn, behooren tot de *synagoge* van *Tiel*. — Men heeft in deze gem. eene school voor het lager onderwijs en eene *bewaarschool*.

Deze gem. is in haar geheel gelegen aan de rivier de *Waal*. Alhier bestaat nog eene zeer groote diepe *wiel*, volgens algemeen gevoelen, in het jaar 1655, ten gevolge van zware doorbraak ontstaan, en genaamd de *Oude Wiel*.

Het wapen dezer gem. bestaat uit een veld van keel (rood), met twee balken van goud.

HERWIJNEN, heerl. in de *Tielervaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Herwijnen*; palende N. aan de bar. van *Asperen*, en voor een klein gedeelte aan de heerl. *Gellicum*, O. aan de heerl. *Hellouw*, Z. aan de *Waal*, W. aan de heerl. *Vuren-en-Dalem*, N. W. aan *Heukelum*.

Deze heerl. bevat den *Polder-van-Herwijnen*, benevens eenige *Uiterwaarden-tegen-de-Waal*. Zij beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van ongeveer 1000 bund. en daaronder 990 bund. belastbaar land; telt 539 h., bewoond door 569 huisgez., uitmakende eene bevolking van 1870 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw, handel in vee, aardappelen, haver enz.

Men vermeent dat het geslacht van *Herwijnen* een tak was van het aanzienlijke huis *de Harcourt* in Frankrijk, die den naam dezer heerl. zou hebben aangenomen. In het begin der veertiende eeuw vindt men *Johan van Herwijnen*, wiens zoon, in het jaar 1527, *Rigter* van de *Veluwe* was, en die de tienden, het gemaal en den wind van *Herwijnen* ter leen van den Graaf bezat; hij stierf in het jaar 1542. Zijn zoon *Jan van Herwijnen*, Ridder, volgde hem op, die de verdragen van 1576 en 1577 mede sloot, en vader was van Heer *Brustijn van Herwijnen*. Deze huwde met *Wilhelmina*, bastaarddochter van *Hertog Albrecht van Beieren*, Graaf van *Holland*, bij *Aleyd van Poelgeest* verwekt; welk huwelijk hem de heerl. *Stavenisse*, in *Zeeland*, deed bekomen en diep in de Hollandsche zaken verwarde. Hij werd in 1402 met *Herwijnen* beleend, en had eene tweede vrouw, *Liesbeth* genaamd, die in 1445 weduwe was. Zijne dochter *Adelise* erfde de heerl. *Herwijnen*, en zij werd, nevens haren man, Heer *Otto van Haeften*, Ridder, daarmede in 1415 beleend, gelijk ook met de tienden en het gemaal aldaar, in 1435 en 1440. Sedert dien tijd is de heerl. in het geslacht van *Haeften* gebleven, en, even als *Haeften* en *Hello*, aan dat van *Brederode* gekomen. Het geslacht van *Herwijnen* was echter tot op het einde der zestiende eeuw in wezen. In het laatst der vorige eeuw werd deze heerl. bezeten door den Heer *Adriaan Bierman*, na wiens overlijden zij gekomen is in het geslacht van *Boellaard*, waarin zij gebleven is tot na het overlijden van den Heer *Jan Willem Boellaard*, toen zij is verkocht aan *Jonkheer Johan Eberhard Paul Ernst Gericke van Herwijnen*, Staatsraad en Gouverneur der provincie *Limburg*, woonachtig te *Maastricht*, die haar tegenwoordig nog bezit.

Het d. *Herwijnen* ligt 6 u. W. ten Z. van *Tiel*, $2\frac{1}{2}$ u. Z. W. van *Geldermalsen*, aan den *Waldijk*. Het was in het jaar 850 reeds bekend en draagt in schriften van dien tijd den naam van *Herovina* of *Hallovina*. Men telt in de kom van het d. 90 h. en 450 inw.

De kerk, welke hier vóór de *Reformatie* gestaan had, is in het jaar 1825 door eene nieuwe vervangen, waartoe 7600 guld. door het Rijk verstrekt zijn, terwijl zij overigens uit ruime bijdragen en liefdegiften der gem. is opgebouwd. Deze kerk heeft eenen houten toren en is van een orgel voorzien, welk laatste, in het jaar 1837, door *Jonkheer Johan Eberhard Paul Ernst Gericke*, Heer der heerlijkheid, aan de gem. werd geschonken.

Tot kerk der *Afgescheidenen* is in het jaar (1842), een woonhuis ingerigt. — De dorpschool wordt door een gemiddeld getal van 75 leerlingen bezocht. — De kermis valt in den vierden *Woensdag* en *Donderdag* in *Julij*.

Vroeger had men hier onderscheidene adell. h., als: het *Kasteel-van-Herwijnen*, het *Huis-Engelenburg*, de *Blaauwentoren* en *Wadenstein*, van welke alleen het laatste nog in wezen is.

Bij den waterloed van *Januarij* 1809 stroomde het *vloedwater*, den 21 dier maand, in het d. *Herwijnen*, en zette alle landerijen onder water. Het wies zoo sterk, dat het water omtrent een voet tegen de kisting stond, waarom als toen ook al het vee, buitendijks in de stallen staande, er uitgedreven en op den dijk in veiligheid gebracht moest worden. Daarbij raakte het ijs in de rivier los, waardoor twee huizen en twee schuren geheel verbrijzeld, en bijna veertig huizen beschadigd werden; terwijl ook vele vrucht- en andere boomen uit den grond werden gerukt. De daaropvolgende storm veroorzaakte ook

hier groote onbeilen en aanmerkelijke schade. Het vloedwater was tot die hoogte gestegen, dat het hier zestien duim hooger stond, dan in het jaar 1784. In dezen noodlottigen nacht verloren zeven menschen het leven; terwijl twaalf huizen en eene schuur weggespoeld, en acht en zestig andere huizen, waaronder ook de kerk, benevens eenige hooibergen, zwaar beschadigd werden.

De watervloeden van 1820 en 1827 hebben deze gem. nog meer geteisterd en ook de kerk verwoest, hoewel daarbij geene menschenlevens te betreuren zijn geweest.

HERWIJNEN (BOEZEM-VAN-), water in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, dat, van den *Waaldijk*, bij de *Braaiäl* afkomende, met eene noordelijke rigting tusschen *Herwijnen* en *Vuren* heenloopende, zich in de *Herwijnsche-watering* ontlast.

HERWIJNEN (HOOG-), streek lands in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*; palende N. aan *Midden-Herwijnen*, O. aan de heerl. *Hellouw*, Z. aan de *Uiterwaarden* tegen de *Waal*, W. aan de heerl. *Vuren*.

Het maakt het zuidelijke gedeelte van de heerl. *Herwijnen* uit, en bevat de *Raai*, de *Breecamp* en het *Hoogland*.

HERWIJNEN (KASTEEL-VAN-), voorm. kast. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, 5 min. N. W. van het d. *Herwijnen*.

Het was voorheen een deftig slot, doch is in het jaar 1672 door de *Franschen* dermate verwoest, en de *Waalstroom* heeft sedert zoo veel van hare overblijfselen weggenomen, dat er thans niets meer van over is, dan een gedeelte van eenen vierkanten toren, welke vroeger de poort van den voorburg des kasteels geweest is. Thans worden de daartoe behoord hebbende gronden, eene oppervlakte uitmakende van ruim 3 bund., in eigendom bezeten door den Heer *ADRIAAN BIERMAN*, woonachtig te 's *Gravenhage*.

HERWIJNEN (LAAG-), streek lands in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Herwijnen*; palende N. aan de bar. van *Asperen*, en voor een klein gedeelte aan de heerl. *Gellicum*, O. aan de heerl. *Hellouw*, Z. aan *Midden-Herwijnen*, W. aan de heerl. *Vuren*.

Het is het noordelijke gedeelte van de heerl. *Herwijnen*, bevat het *Overmarksland* en het *Overblok*, en telt 9 h. en 56 inw.

HERWIJNEN (MIDDEN-), streek lands in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Herwijnen*; palende N. aan *Laag-Herwijnen*, O. aan de heerl. *Hellouw*, Z. aan *Hoog-Herwijnen*, W. aan de heerl. *Vuren*.

Zij maakt het middelste gedeelte van de heerl. *Herwijnen* uit, en bevat niets dan het zoogenaamde *Herwijnsche-veld*.

HERWIJNEN (POLDER-VAN-), pold. in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Herwijnen*; palende N. aan den *Polder-van-Asperen* en voor een klein gedeelte aan den *Polder-van-Gellicum*, O. aan den *Polder-van-Hellouw*, Z. aan de *Uiterwaarden* tegen de *Waal*, N. W. aan den *Polder-van-Heukelum*, W. aan den *Polder-van-Vuren*.

Deze pold. wordt verdeeld in het *Overmarktsveld*, *Overblok*, *Herwijnsche-veld*, *Hoogland*, *Breecamp* en de *Raai*, en wordt door eene sluis, op de *Waal* van het overtollige water ontlast. Het polderbestuur bestaat uit drie *Poldermeesters* en eenen *Secretaris* en *Ontvanger*.

HERWIJNEN (UITERWAARDEN-VAN-), uiterwaarden in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, kw. en arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Herwijnen*; palende N. aan den *Waaldijk*, die hen van den *Polder-van-Herwijnen* scheidt, Z. en Z. W. aan de *Waal*.

Deze uiterwaarden, die sedert jaren omkaad zijn, beslaan, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 175 bund. Men heeft er twee steenovens en 4 h., bewoond door 100 inw.

HERWIJNENSCHÉ-BROEKGRAAF of **HERWIJNENSCHÉ-BROEKKORF**, water in de heerl. *Herwijnen*, hetwelk, van de *Hellouwsche Broekkorf* afkomende, in eene westelijke rigting, tusschen *Laag-Herwijnen* en *Midden-Herwijnen* doorloopende, zich, door eenen molen, in den *Boezem-van-Herwijnen* ontlast.

HERWIJNENSCHÉ-HOOFDGRAAF of **HERWIJNENSCHÉ-HOOFDKORF**, water in den *Tielerwaard*, in de heerl. *Herwijnen*, prov. *Gelderland*, dat van den *Lage-Zeedijk* afkomt, met eene westelijke rigting tusschen *Middel-Herwijnen* en *Hoog-Herwijnen* doorloopt, en zich door eenen molen in den *Boezem-van-Herwijnen* ontlast.

HERWIJNENSCHÉ-WATERING, water in den *Tielerwaard*, prov. *Gelderland*, *Benedendistrikt*, dat uit den *Boezem-van-Herwijnen* voortkomende, langs de *Donkere kade*, eerst in eene Westelijke, vervolgens in eene Zuidwestelijke, doch daarna in eene Zuidelijke rigting voortloopt, en zich door de *Herwijnsche Voormolens* in de *Waal* ontlast.

HERXEN, ook **HERKSEN** geschreven, buurs. in *Zalland*, prov. *Overijssel*, arr. en 4 u. N. van *Deventer*, kant. en 2 u. N. W. van *Raalte*, gem. en 1 u. N. van *Wijhe*; met 81 h. en 570 inw.

HERXEN, voorm. havez. in *Zalland*, prov. *Overijssel*, arr. en 4 u. N. van *Deventer*, kant. en 2 u. W. van *Raalte*, gem. en 1 u. N. van *Wijhe*, in de buurs. *Herren*.

Deze havez. is in het jaar 1810 gesloopt. Ter plaatse, waar zij gestaan heeft, ziet men thans bouw-, weilanden en bosch, beslaande eene oppervlakte van 24 bund. 77 v. r. 10 v. ell.

HERXENBRUG, brug in *Zalland*, prov. *Overijssel*, gem. en 1 u. N. van *Wijhe*, in de buurs. *Herren*, over de *Sandwetering*, dienende tot toegang naar de landerijen in de buurs. *Herren*.

In de nabijheid staat eene herberg, waarvan de *Zwollenaren* als een uitspanningsoord veel gebruik maken.

HERZOGENRATH, Hoogd. naam van de heerl. 's *HERTOGENRADE*, thans grootendeels tot de prov. *Limburg*, maar ook tot de *Pruissische* prov. *Rijnland*, reg. distr. *Aken*, behoorende. Zie *HERTOGENRADE (LAND-VAN-'S)*.

HESBEEN, d. in het *Land van Heusden*, prov. *Noord-Brabant*. Zie *HEESBEEN*.

HESBOURG, Fr. naam van het geh. *Hesburg*, in de heerl. *Bous*, grooth. *Luxemburg*. Zie het volgende art.

HESBURG of **HESBURGERHOF**, in het Fr. *HESBOURG*, geh. in de heerl. *Bous*, grooth. *Luxemburg*, kw. en 5½ u. Z. Z. W. van *Grevenmacher*, arr. en 5½ u. O. ten Z. van *Luxemburg*, kant. en 1½ u. N. W. van *Remich*, gem. en ½ u. N. W. van *Bous*, te midden van het *Reiterwald*.

HESE, d. in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, kw. *Peelland*, prov. *Noord-Brabant*. Zie *HEEZE*.

HESEL, d. in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, kw. *Maasland*, prov. *Noord-Brabant*. Zie *HEESCA*.

AARDRIJKSKUNDIG

WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN,

BJEENGEBRAGT

DOOR

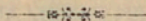
A. J. van der Aa,

ONDER MEDEWERKING VAN EENIGE VADERLANDSCHE
GELEERDEN.

DERTIENDE DEEL.

—

A A N H A N G S E L.

TE GORINCHEM, BIJ
J. NOORDUYN EN ZOON.

1854.

zijn nog in 's HERTOGENBOSCH geb. de Godgeleerde GIJSBERTUS JOHANNES ROOIJENS, geb. 1 Augustus 1785, † 9 Januarij 1846, als Hoogleeraar in de godgeleerdheid en Predikant te Amsterdam; de Beeldsnijder JODOCUS JONCKHERTEN, die in het begin der zestiende eeuw bloeide; de kunstige Bouwmeester MATTHIJS VAN SOERENDORCK, die in het begin der zestiende eeuw bloeide. — Bl. 491, reg. 57; staat: vermoedelijk in 1624. lees: in 1630.

HERTOGSPOLDER, gedeelte polderland, prov. Zuid-Holland, arr. Leyden, kant. Woubrugge, gem. Alkemade, een gedeelte nitmakende van de gecombineerde Akkersloot-Hertogs-en-Blijverspolders.

HERTOGSWETERING, watertje, prov. Noord-Brabant. Zie HERTOGEN-WATERING. W.

HERVEN, geh., prov. Noord-Brabant. Zie GERVEN. W.

* HERWEN heeft geen Herv. kerk, zijnde die in 1762 afgebroken.

* HERWEN-EN-AARDT paalt N. aan Zevenaar, O. aan de Pruisische prov. Rijnland, Z. aan den Rijn, W. aan Pannerden.

HERWERD, d., prov. Friesland. Zie HARTWERD. W.

* HERWIJNEN paalt N. aan de gem. Asperen en de Linge, O. voor een klein gedeelte aan de gem. Deil en voorts aan de gem. Haasten; Z. aan de Waal, W. aan de gem. Vuren-en-Dalem en N. W. aan de gem. Heukelum. — In het laatst der vorige eeuw werd de heerl. HERWIJNEN bezeten door den Heer ADRIAAN BIERMAN, van wien zij, den 29 October 1787, te Tuil is overgedragen op Mr. PIETER VERMEULEN, woonachtig te Haarlem. Den 15 Junij 1811 kwam zij bij scheiding aan diens zoon Mr. GIJSBERT ANDRÉ VERMEULEN; den 15 October 1815, bij overdragt op den Heer NICOLAAS ROM, te Vuren, en van dezen later op den Heer JAN WILLEM BOELLAARD; na wiens overlijden zij verkocht is aan Jonkheer JOHAN EBERHARD PAUL ERNST GERICKE VAN HERWIJNEN, in leven Staatsraad en Gouverneur der prov. Limburg, woonachtig te Maastricht, wiens erfgenamen haar tegenwoordig nog bezitten. — HERWIJNEN is de geboortepl. van den Staats- en Krijgsman JOHANNES GRAAF VAN DEN BOSCH, geb. 2 Februarij 1780, † 28 Januarij 1844.

HESEL, naam, onder welken het d. HEESSELT, prov. Gelderland, in 1549 voorkomt. Zie HEESSELT. W.

HESELAAR, b., prov. Noord-Brabant. Zie HEZELAAR.

HESIN, plaats vermeld in 828, waarvan de goederen door GERWARD DE HEEZE aan de St. Maartenskerk te Utrecht zijn geschenken.

HESKAMP, pold., prov. Gelderland. Zie HEESKAMP. W.

HESLE, naam, waarop men het d. HEESSELT, prov. Gelderland, in 1250 vermeld vindt. Zie HEESSELT. W.

HESPELAAR, geh., prov. Noord-Brabant, arr. en 2½ u. N. ten O. van Breda, kant., gem. en 1 u. N. W. van Oosterhout, 10 min. N. van den Hout, waartoe het behoort; met 5 h. en 20 inw.

* HESPERINGEN, bl. 528, in de noot, reg. 1 staat: *Baden-Rodemacheren* lees: *Baden-Baden*. — Het d. heeft in de kom 115 b. en 590 inw.

HEUFKEN, plaats, prov. Gelderland. Zie HUEFKEN.

* HEUKELUM heerl. — Bl. 354, reg. 56, staat: een balk lees: een haarsteen van azuur

* HEUKELUM, gem. De kerk is in het jaar 694 hermaakt door JAN, zoon van HIJZEN VAN ARKEL en in 697 gewijd ter eere van de H. MARIA, door SIGEBERT, medebroeder van Bisschop WILLIBROD, die in deze landen het Christengeloof heeft ingevoerd, ten tijde toen men nog streed tegen de Heidensche Saksen aan de rivier de Elbe. —